

Krzysztof Majdański

Geneza i tło historyczne adhortacji apostolskiej "Familliaris consortio"

Studia nad Rodziną 6/1 (10), 5-10

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

abp Kazimierz MAJDAŃSKI

GENEZA I TŁO HISTORYCZNE ADHORTACJI APOSTOLSKIEJ *FAMILIARIS CONSORTIO*

I. Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* – jako dokument posynodalny

1. Adhortacja *Familiaris consortio* jest ściśle związana z Synodem Biskupów 1980 roku. Synod odbył się w Rzymie w dniach od 26 września do 25 października 1980 roku i miał za temat: „Zadania rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym”. Słowa te stanowią również tytuł Adhortacji. Zgodnie bowiem z przyjętym obyczajem, Ojcowie synodalni przedstawili pod koniec obrad tak zwane *Propositiones*. Jednakże żniwo synodalne znacznie przekraczało ramy *Propositiones*. Tak o tym pisał Jan Paweł II: „Ojcowie Synodu [...] jednomyślnie prosili, abym wobec całej ludzkości wypowiedział żywe zainteresowanie Kościoła sprawą rodziny oraz udzielił potrzebnych wskazań dotyczących nowych zadań pasterskich w tej podstawowej dziedzinie życia ludzkiego i kościelnego. [...] Pragnę podziękować wszystkim uczestnikom Synodu za cenny wkład nauki i doświadczenia oddany do mojej dyspozycji, zwłaszcza w postaci *Propositiones*” (FC, 2). „Zwłaszcza” – nie oznacza „wyłącznie”.

2. W dość niezwykle sposób ukazała problematyka Synodu swoje wyjątkowo doniosłe wymiary.

a) Musiały zostać pokonane podstawowe trudności w samym punkcie wyjścia:

– Synod był zwoływany przez trzech Papieży: przez Pawła VI, autora profetycznej Encykliki *Humanae vitae*, przebijającej się z trudem do świadomości i sumień, nawet niektórych ludzi Kościoła; przez Jana Pawła I, Papieża pontyfikatu niezwykle zwięzłego w czasie, i wreszcie przez Jana Pawła II, któremu dane było nie tylko zwołać Synod Biskupów o rodzinie, ale w sposób niezwykle ubogacić nauczanie Kościoła o rodzinie.

Trudność stanowiło także i to, że poważna choroba wyłączyła z działalności przedsynodalnej dotychczasowego przewodniczącego Watykańskiego Komitetu Rodziny, kanadyjskiego biskupa Edouard Gagnon.

b) Musiały zostać pokonane dramatyczne przeszkody w punkcie dojścia: 13 maja 1981 roku straszliwy zamach na Placu św. Piotra w Rzymie miał zgasić życie Papieża Jana Pawła II właśnie wtedy, gdy zamierzał On ogłosić

owoce Synodu. Owocem niezwykłym była sama Adhortacja *Familiaris consortio*, którą scharakteryzował sam Papież jako „«summę» nauczania Kościoła na temat życia, obowiązków, odpowiedzialności oraz misji małżeństwa i rodziny w dzisiejszym świecie”¹. W Liście zaś do Kapłanów na Wielki Czwartek 1994 roku Ojciec Święty określił *Familiaris consortio* jako „*magna charta* apostołstwa i duszpasterstwa rodzin” (n. 2).

Otóż Adhortacja odwołuje się do dwóch nowych instytucji kościelnych: we wstępnym paragrafie 2. Ojciec Święty wymienia Papieską Radę Rodziny, powierzając Radzie zadania związane z Synodem; natomiast w paragrafie 70. Papież mówi o posłudze nauki i różnych instytucji naukowo-kościelnych, które mają za cel „przyjść z pomocą rodzinie”. Nominatim wymienia Jan Paweł II „założony niedawno w Rzymie, przy Papieskim Uniwersytecie Laterańskim, Instytut poświęcony studium problemów rodziny” (n. 70).

c) Geneza *Familiaris consortio* każe więc wskazać na Synod Biskupów roku 1980 jako na własne źródło Adhortacji. Jednocześnie jednak pozwala ukazać głębsze tło historyczne samego Synodu. „Zwołał” ten Synod – jeżeli wolno tutaj posłużyć się przenośnią – inny jeszcze Papież – św. Pius X. Nie chodziło o Synod Biskupów, ustanowiony dopiero przez Papieża Pawła VI w czasie II Soboru Watykańskiego. Chodziło jednak świętemu Papieżowi, o którym mówiono, że jest Proboszczem świata, o stworzenie takiego watykańskiego dykasterium, które by służyło małżeństwu i rodzinie. Sam Papież układał osobiście propozycje. Dokumentacja papieskich manuskryptów (redagowanych – n. b. – bardzo pięknym, własnoręcznym pismem) dostarcza niezwykle interesującego wglądu w zainteresowania pastoralne tego wielkiego Papieża. Jednakże nie zdołał św. Pius X przeprowadzić swojego zamiaru.

Otóż Jan Paweł II traktował Synod Biskupów roku 1980 nie tylko jako Synod omawiający istotną dla współczesnego świata i Kościoła problematykę rodzinną, ale także jako ważny etap na drodze stworzenia dykasterium rzymskiego, oddanego posłudze małżeństwa i rodziny.

Tak się też stało: okres posynodalny był okresem intensywnych prac przygotowawczych w tej dziedzinie. Końcowym owocem tych przygotowań była powołana przez Jana Pawła II Papieska Rada Rodziny. Dokument erekcyjny został podpisany przez Ojca Świętego w dniu 9 maja 1981 roku. Jan Paweł II zamierzał osobiście ogłosić tę niezwykłą decyzję, oczekiwaną przez Kościół od dawna, co najmniej zaś od pontyfikatu Papieża św. Piusa X, w dniu 13 maja 1981 roku.

---

¹ Jan Paweł II, Działalność Stolicy Apostolskiej „ad extra” w roku 1981. Do Kurii i pracowników Watykanu (22.12.1981), w: Jan Paweł II, Nauczanie Papieskie 1981, T. IV, 2, Poznań 1989, s. 536.

Do ogłoszenia nie doszło. Przeszkodził straszliwy zamach, dokonany właśnie wtedy, gdy miało nastąpić ogłoszenie. Mógł oczywiście ten zamach uniemożliwić także samo ogłoszenie Adhortacji *Familiaris consortio*.

Zaczął się okres trudny dla Kościoła, wspierany jednak nadzieją, niesioną modlitwą w intencji Piotra, jak było niegdyś: „Strzeżono więc Piotra w więzieniu, a Kościół modlił się za niego nieustannie do Boga” (Dz 12,5). Tym razem Piotr nie był strzeżony w więzieniu, lecz w rzymskiej poliklinice, ratowano Jego życie. Ale nie uratowano by, gdyby nie uratowała Matka, o czym mówi trzecia Tajemnica Fatimska.

W kontekście takich gigantycznych zmaganiń wolno może wspomnieć o skromnym, ale znaczącym fragmencie trudności napotkanych w okresie owocowania Synodu: Papież Paweł VI erygował przy Papieskiej Radzie Świeckich tzw. Komitet Rodziny. Wobec dekretu o powołaniu Papieskiej Rady Rodziny Komitet przestał istnieć, a jednak musiał podjąć obowiązki nie istniejącej jeszcze w swojej strukturze personalnej Papieskiej Rady Rodziny. Biskup polski, stojący wtedy z woli Ojca Świętego na czele Komitetu, musiał podjąć niełatwe decyzje, na szczęście potwierdzone przez Ojca Świętego jeszcze w czasie Jego pobytu w klinice Gemelli. Być może, że ten właśnie przejściowy okres miał na myśli Ojciec Święty, gdy wypowiedział z okazji 10-lecia Papieskiej Rady Rodziny słowa, które zaskoczyły wszystkich, najbardziej jednak chyba właśnie biskupa polskiego: „Pragnę podziękować wszystkim, którzy od samego początku wnieśli wkład w powstanie Rady: biskupowi Kazimierzowi Majdańskiemu, śp. kard. James Knox, kard. Edouard Gagnon i wielu innym”².

Do kontekstu, czy też inaczej tła historycznego *Familiaris consortio*, należą wspomniane wyżej, a zawarte w paragrafie 70. Adhortacji, wskazania Jana Pawła II, dotyczące posługi nauk na rzecz rodziny. Tło historyczne staje się niekiedy zrozumiałe i czytelne dopiero po latach. To właśnie po latach 19. od Adhortacji *Familiaris consortio*, która ogłosiła powołanie w Rzymie, przy Papieskim Uniwersytecie Laterańskim „Instytutu poświęconego studium problemowi rodziny” (n. 70), ogłoszono 14 października 2000 Roku Jubileuszowego na Placu św. Piotra, że Instytut Studiów nad Rodziną w Łomiankach został założony jako pierwszy w świecie. Ojciec Święty skomentował tę informację w słowach: „Z uwagą służyłem «świadczeniu» Księdza Arcybiskupa przekazanego całemu światu na placu św. Piotra w dniu 14 października, którego tekst teraz otrzymałem. Z serdecznym błogosławieństwem dla Księdza Arcybiskupa, Jego duchowej Rodziny i Instytutu Studiów nad Rodziną. Jan Paweł II”.

---

² Jan Paweł II, Potrzeba przygotowania do małżeństwa i życia rodzinnego. Spotkanie z uczestnikami IX Sesji Papieskiej Rady ds. Rodziny, L’OR 1992, nr 2 (140), s. 8.

„*Non nobis, Domine, non nobis...* – Nie nam, Panie, nie nam, lecz Twemu imieniu daj chwałę” (Ps 115,1). I Rodzinie Świętej daj chwałę, bo to Jej pomysł i własność. Tak powiedzieliśmy w naszym *Votum* na 2000-lecie od Narodzenia Pana Jezusa, a Ojciec Święty to *Votum* zatwierdził w dniu 16 lipca 1987 roku³.

Nasz Instytut wchodzi też w tło historyczne *Familiaris consortio* poprzez mądrą i ofiarną posługę pracowników naukowych, wspomagających Watykański Komitet Rodziny. Imiona tych Współpracowników są łatwe do odśzukania. Ja zaś pragnę tutaj wymienić tego spośród nich, który odszedł do Pana: o. Józef Majkowski SJ, serdeczny nasz przyjaciel i pracownik naukowy w zakresie psychologii religii – specjalności, którą władał znakomicie.

Dzięki ofiarnej obecności w Rzymie pracowników naukowych Instytutu stała się możliwa realizacja innej, istotnej dla przebiegu Synodu, a także i synodów następnych, inicjatywy: udziału w Synodzie audytorów świeckich.

II. Źródła Adhortacji apostolskiej *Familiaris consortio*

Źródłem był oczywiście Synod Biskupów roku 1980.

Ale jakie były źródła samego Synodu, a więc – choćby w sposób pośredni – źródła Adhortacji *Familiaris consortio*?

1. Autorem Synodu był przede wszystkim Papież Jan Paweł II, który Synod zwołał. To oczywiste.

2. Uczestnikami Synodu, a więc jego twórcami, byli, to także oczywiste, Ojcowie synodalni. Obserwacja obrad synodalnych kazała oddać szczególne miejsce Ojcom synodalnym z krajów Trzeciego Świata.

3. Jednakże zjawiskiem nowym Synodu, poświęconego współczesnej problematyce rodzinnej, był udział ludzi świeckich (obok obecności niektórych innych ekspertów). Zapraszanie świeckich na obrady synodalne stało się odąd zwyczajem. Jednakże Synod Biskupów roku 1980 był pierwszym Synodem, który wprowadził ludzi świeckich na obrady synodalne.

Propozycja znalazła u Ojca Świętego natychmiastową aprobatę.

Udział świeckich nie miał charakteru symbolicznego: był to udział wyraźnie czynny. Zaproszone zostały rodziny z wszystkich kontynentów świata, niekiedy zapraszane do głosu w czasie obrad plenarnych. Byli zaś głównymi mówcami w czasie sesji popołudniowych, organizowanych każdego dnia, zawsze w obecności Ojca Świętego. (Organizował te posiedzenia i przewodniczył im – biskup polski).

Ojciec Święty każdego rana spotykał się po Mszy św. z różnymi grupami językowymi.

³ List z 28 października 2000 r.

To poważna część Synodu, a więc – źródło Adhortacji apostolskiej *Familiaris consortio*.

4. W dniu 15 sierpnia 1980 roku Ojciec Święty przekazał całemu Kościołowi List apostolski *Appropinquat iam*. Prosił Ojciec Święty cały Kościół o modlitwę w intencji Synodu oraz zaprosił rodziny świata na spotkanie w Rzymie. Do Listu Ojciec Święty dołączył przez siebie ułożoną modlitwę za rodziny⁴.

To pierwsze światowe spotkanie rodzin z Ojcem Świętym miało miejsce na Placu św. Piotra, w wyznaczonym przez Jana Pawła II dniu 12 października 1980 r.

Odbyła się Msza Święta koncelebrowana z Ojcami synodalnymi pod przewodnictwem Ojca Świętego. Po homilii papieskiej małżonkowie, w dialogu prowadzonym z nimi przez Ojca Świętego, dokonali odnowienia przyrzeczeń małżeńskich. Na zakończenie Liturgii eucharystycznej dzieci złożyły podziękowanie rodzicom za przekazany im dar życia i wiary. Uroczystość odbyła się w nastroju serdecznej radości z niezwyklego spotkania rodzin świata z Papieżem. Nie przeszkodziły tej radości warunki atmosferyczne, które tego dnia były szczególnie uciążliwe.

Po południu zaś w Auli Pawła VI miał miejsce charakterystyczny spektakl, którego głównym akcentem były świadectwa ludzi świeckich.

W obecności Ojca Świętego i znakomitej większości Ojców synodalnych rodziny składały świadectwa o najbardziej charakterystycznych przeżyciach rodzinnych, zwłaszcza o przezwyciężaniu typowych dla współczesnego świata trudności.

Były to następujące świadectwa: Isabel i Antonio Jose, Portugalia – „Narzeczeni”; Rosa i Paul, Korea – „Młode małżeństwo”; Małżeństwo Fuchs, RFN – „Młoda rodzina”; Paul i Suzanne Nguyen, Wietnam – „Życie rodzinne drogą do świętości”; Zbigniew i Teresa Czarcini, Polska – „Rodzina otwarta”; Leo i Toos Vandebroek, Holandia oraz Rose i Howard Belcher, USA – „Rodzina otwarta na życie”; Marta i Filip Manzi, Włochy – „Rodzina wielodzietna”; małżeństwo Buoni, Włochy – „Małżeństwo bezdzietne”; Jacques i Pierette Matta, Liban – „Rodzina w kraju wojny”; małżeństwo Cotronei, Włochy – „Rodzina ogarnięta narkomanią”; Tom Freiey, Anglia – „Narkotyki w rodzinie”; Rougeon, Francja – „Rodzina opuszczona przez matkę”; Maria do Carmo, Brazylia – „Wdowieństwo”; Charles i Elisabeth Rendu, Francja – „Jesień życia”.

Świadectwa wywarły wielkie wrażenie na Ojcach Synodalnych. Przy czym całości spotkania towarzyszyły występy artystyczne.

---

⁴ Modlitwa zaczynająca się słowami: „Boże, od którego pochodzi wszelkie ojcostwo...”, jest codziennie odmawiana w Instytucie Świętej Rodziny.

5. Inną sieją Synodu była Wystawa synodalna, przedstawiona Ojcu Świętemu i Ojcom synodalnym już w czasie wstępnej sesji synodalnej. Wystawa wzbudziła tak poważne zainteresowanie, że trzeba o niej wspomnieć, gdy jest mowa o źródłach *Familiaris consortio*. Treść Wystawy została oparta o treść książki „Wspólnota życia i miłości”⁵. Wyraz artystyczny Wystawie nadali plastycy warszawscy: Benedykt i Anna Tofilowie.

6. Ale wracamy do tego niezwykłego wydarzenia, które miało własne znaczenie „mistyczne”. Jan Paweł II nie mógł osobiście ogłosić posynodalnych ważnych dla Kościoła i dla rodzin świata postanowień. *Totus Tuus* został jednak uratowany.

Ocalony – ogłosił Adhortację Apostolską *Familiaris consortio*.

Czy słowa mogą dokładnie scharakteryzować i tę genezę, i to tło historyczne Adhortacji?!

Archbishop Kazimierz Majdański: The genesis and historical background of the Apostolic Exhortation *Familiaris consortio*

The writer speaks as a witness and participant of events which resulted in the Exhortation *Familiaris consortio*, a document linked with the Synod of Bishops of 1980. During the preparations and progress of the Synod the writer was chairman of the Vocation Family Committee and was also active after the Synod in establishing the Pontifical Council for the Family.

The source of the Exhortation is embodied in the Synod of Bishop of 1980. It was Pope John Paul II who was the foremost author of the Synod. The Synod Fathers were participants and makers of the Synod. The participation of lay people, families from all continents (besides the presence of some other experts) was a new phenomenon in the synodal progress. Related to the Synod were other major events: the first world meeting of families with the Holy Father which was held in Rome on October 12th, 1980 and the synodal Exhibition presented as early as the initial synodal session.

The horrendous attempt on the Pope's life in St Peter's Square in Rome on May 13, 1981 was aimed at preventing John Paul II from announcing the remarkable fruit of the Synod, i. e. the creation of the Pontifical Council for the Family, and the Institute of Studies on Marriage and the Family at the Lateran University in Rome. The Pope's life, however, was miraculously saved. When saved – he proclaimed the Apostolic Exhortation *Familiaris consortio*.

---

⁵ Abp K. Majdański, *Wspólnota życia i miłości*, Poznań-Warszawa 1979; (Łomianki 2001³).